

تدوین استراتژی ژئوپلیتیک؛ الزامی در گذار به مرحله نوین پیشرفت

محمد اخباری^۱

چکیده

جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای با پتانسیل‌های مؤثر بازیگری در عرصه‌های بین‌المللی، ضمن اثرپذیری از دگرگونی‌های روابط بین‌الملل، به دنبال تأثیرگذاری بر روابط و ساختارهای موجود است. جغرافیای وسیع و متمایز ایران، منابع عظیم انرژی در داخل و اطراف ایران، ترکیب و کیفیت ساختار جمعیتی جوان و مستعد، انسجام ایدئولوژیک، عمق و گستردگی حوزه نفوذ فرهنگی، موقعیت منحصر به فرد ژئوپلیتیک با تأثیرات متقابل استراتژیک بر تحولات منطقه‌ای و سایر مزایای نسبی متعدد، از جمله ویژگی‌های شاخص ایران در فضای بین‌المللی است. با وجود این، ثبات و تأمین امنیت داخلی و خارجی، رشد و توسعه اقتصادی، ارتباطات گسترده با حوزه‌های نفوذ نرم‌افزاری و تأثیرگذاری بر تحولات منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای ایران، در شرایطی تحقق می‌یابند که جمهوری اسلامی ایران، توسعه پایدار و تعاملات داخلی و خارجی خود را در قالب یک استراتژی جامع و متکی بر واقعیت‌های جغرافیایی و ژئوپلیتیک، با تکیه بر مزیت‌های نسبی کشور، طراحی و تدوین کند. این مهم از دیدگاه جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک، بیانگر یک طراحی استراتژیک با عنوان استراتژی ژئوپلیتیک است که برای تبیین چرایی و چگونگی تدوین آن می‌توان گفت عبارت از یک جامع‌نگری عملیاتی با نگرش و رویکردهای استراتژیک مبتنی بر واقعیت‌های جغرافیایی مولد قدرت است؛ به گونه‌ای که با نگاهی فراگیر از دور به نزدیک و یا از بالا به پایین، بستر ورود به صحنه‌های قدرت را با حداقل هزینه و در بالاترین سطح ممکن با هدف بازنمایی و تأمین بهینه منافع همه‌جانبه کشور، فراهم کند. بر اساس یافته‌های تحقیق ج.ا. ایران در تهیه و تنظیم «الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» تا آنجا که به محیط استراتژیک بیرونی مربوط می‌شود به ناچار باید سه واقعیت محوری را بپذیرد که عبارت‌اند از: ۱- تراکم تهدیدهای پیرامونی، ۲- مرزهای کنترل‌ناپذیر و ۳- فقدان چتر حمایتی بین‌المللی؛ زیرا این واقعیت‌های ارضی کشور ایران تأثیرات درازمدت بر امنیت، وحدت ملی و تمامی گستره‌ها به جای می‌گذارند و با تنظیم استراتژی ژئوپلیتیک بتواند به تأثیرگذاری خود در منطقه و نظام بین‌الملل به طور مؤثر ادامه دهد.

واژگان کلیدی: استراتژی ژئوپلیتیک؛ الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ جمهوری اسلامی ایران؛ واقعیت‌های جغرافیایی.

مقدمه :

استراتژی ژئوپلیتیک به تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر در ژئوپلیتیک به منظور تعیین شرح وظایف حکومت یا همان کُد ژئوپلیتیک گفته می‌شود. در واقع کشورها با انتخاب و تعیین کُد ژئوپلیتیک، بهتر به مقاصد و اهداف استراتژیکی خود می‌رسند. این موضوع از زمان شکل‌گیری تمدن بشری تاکنون با عناوین مختلفی توانست سیاست‌های اقتصادی-سیاسی-امنیتی رهبران و واحدهای سیاسی را نهادینه کند؛ هم اینک نیز استراتژی

۱. دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، عضو اندیشکده آمایش بنیادین مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، Dr.m.akhbari@gmail.com.